

ERMENİ SORUNUNA İLİŞKİN ARŞİV KAYNAKÇASI KILAVUZ ÇALIŞMASI

Muhammet KEMALOĞLU*

Özet

Tarihte olduğu gibi günümüzde de, Ermeni toplumu üzerinden siyasi ve ekonomik çıkar sağlamaya çalışan ülkeler bulunmaktadır. Bazı ülkelerde Türkleri ve Türkiye'yi sözde soykırımla suçlayan anıtlar dikilmekte, bazı ülkelerde de soykırım iddiasını tanımaya yönelik kararlar parlamento gündemlerine getirilmekte, hatta kimi ülke parlamentolarında kabul edilmektedir. Gerçekte tarihçilere bırakılması gereken bu konular, siyasetçilerin elinde çıkar aracı haline dönüştürülmektedir. Ermenilerin Türklere yönelik katliamları Anadolu'yla sınırlı kalmamış, Kafkaslarda ve Azerbaycan topraklarında da sürmüştür. Bu çalışmamızda Ermeni Sorununa ait arşiv kaynaklarının hangi isimler adı altında bulunacağı ele alınmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ermeni, Türkler, Soykırım, Azerbaycan, Kafkaslar, Anadolu

STUDY ON THE ARCHIVES OF GUIDELINES BIBLIOGRAPHY ARMENIAN PROBLEM

Abstract

In the past and current times, the Armenian community has received the political and economic interest from the other countries. In some countries, Turks and Turkey are accused with so-called genocide, in some countries the plight and monuments are being made, parliament decisions are taken for recognition, and even some countries accept these accusations. It actually comes out in the hands of politicians from this set of topics that should be historians, the tool is rendering. The Armenians, accuses Turks not only in Anatolia, but also in the Caucasus for the massacres, and also on the territory of Azerbaijan. This study of the Armenian Issue discussed how various sources can be found through archives.

Key Word: Armenians, Turks, Genocide, Azerbaijan, Caucasus, Anatolia

---

* Gazi Üniversitesi Tarih Bölümü Yüksek Lisans Öğrencisi, muhammetkemaloglu@gmail.com

Giriş

Herhangi bir konuda araştırma yapacak olan kişilerin ilk yapmaları gereken ele alacakları konuda daha önce yazılmış eserleri tespit ederek incelemektir. Fakat günümüzde ulaşılan yayın olanakları çerçevesinde her gün yüzlerce, hatta binlerce eser son kullanıcılara ulaşıyor. Bırakın bunların tümünü incelemeyi, büyük bir kısımdan haberdar olmak dahi pek çok öğrenci ve hatta araştırma olanakları sınırlı akademisyen için neredeyse imkânsız bir çaba. Dolayısıyla, özellikle uzmanlık kaynakçaları akademisyenler, araştırmacılar ve daha genel olarak öğrenciler için vazgeçilmez ilk başvuru eserleri olmaktadır.

Bu tür çalışmaların henüz kurumsallaşmadığı ülkemizde, ne yazık ki çeşitli konularda hazırlanmış kaynakçalar çok sınırlı sayıdadır. Milli Kütüphane Müdürlüğü tarafından yayına hazırlanan Türkiye Bibliyografyası ve Türkiye Makaleler Bibliyografyası, geniş kapsamlı olmakla beraber, son yıllara kadar sistematik olmayan yapılarıyla, bu ihtiyaca yeterince cevap verebilecek durumda değillerdi. Öte yandan, belirli bir konuyu tüm yönleriyle ele alan ve o konunun uzmanı kişilerce hazırlanmış olan uzmanlık kaynakçaları kavramı ise ülkemize neredeyse tamamen yabancıdır.

Kaynakçalar akademik dünyanın en zahmetli ve ne yazık ki en az takdir gören çalışmalarıdır. Veri toplamanın zahmetleri ve zorlukları bir yana, bunların tasnifi, sıklıkla ve rahatlıkla gözden kaçan yazılım hatalarının, tekrar tekrar başa dönerek düzeltilmesi gereği ve çalışma, özellikle Türkiye ile ilgili olur ve Türkçe yayınlar taranırsa, Türkçenin, maalesef hâlâ standartlaştırılmamış yazımı ya da özensizlik nedeniyle sık sık karşılaşılan aynı kelimenin, hatta aynı yazar adının, farklı şekillerde yazılmış halleriyle boğuşmak zorunda kalınması, aşılması gereken sorunların sadece bir kaçıdır. Üstelik bütün bunların üstesinden gelinse bile, yine de bazı yayınların gözden kaçacağı ve onların da mutlaka bazı kişiler için”, hiç bir şekilde gözden kaçması mümkün olmayacak kadar önemli çalışmalar”, olacağı gerçeği, kaynakça çalışmalarının önünde daha en başından”, aşılması gereken sorunlar”, ya da”, kabullenilmesi gereken gerçekler”, olarak durur.

Kaynak olmadan tarih yazmak mümkün değildir. Kaynakta ise gerçek kaynaklar aranır. Ermeni sorunu ile ilgili olarak da yaptığımız bu çalışma bazı eksiklikleri gidermesi açısından önemli olabilir. Tarihte olduğu gibi günümüzde de, Ermeni toplumu üzerinden siyasi ve ekonomik çıkar sağlamaya çalışan ülkeler bulunmaktadır. Bazı ülkelerde Türkleri ve Türkiye’yi sözde soykırımla suçlayan anıtlar dikilmekte, bazı ülkelerde de soykırım iddiasını tanımaya yönelik kararlar parlamento gündemlerine getirilmekte, hatta kimi ülke parlamentolarında kabul edilmektedir.

Gerçekte tarihçilere bırakılması gereken bu konular, siyasetçilerin elinde çıkar aracı haline dönüştürülmektedir. Ermenilerin Türklere yönelik katliamları Anadolu'yla sınırlı kalmamış, Kafkaslarda ve Azerbaycan topraklarında da sürmüştür.

Bu çalışmamızda Ermeni Sorununun Osmanlı döneminden başlayarak Cumhuriyet dönemine uzanan kaynakçası yapılmaya çalışılacaktır. Kaynakçada araştırma eserlerine yer verilmeyecektir.

KISALTMALAR

- Adana Vilayeti şifre Telgrafi:AVŞT.
Adana Vilayeti Tahrirâtı:AVT.
Adliye Nezareti Tezkeresi:AV.T.
Adliye ve Mezâhib Nezareti Tezkeresi:AMNT.
Arşiv Nu:A.Nu.
Askeri Tarih Belgeleri Dergisi:ATBD
ATBD Askeri Tarih Belgeleri Dergisi
Avusturya Sefareti Muhtırası:ASM.
Azerbaycan Milli Devlet Tarih Arşivi,Azerbaycan Devlet Tarih Arşivi:AMDA
Bab-1 Ali Dâhiliye Nezareti İskân-1 Aşair ve Muhacirin Müdüriyeti:BDNİAMM.
Bab-1 Ali Evrak Odası:BEO.
Bab-1 Defteri:BD.
Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü:BDAGM.
Başbakanlık Osmanlı Arşivi Mühimme Defteri :A.DVN.MHM,
Başbakanlık Osmanlı Arşivi: BOA
Başbakanlık Yıldız Arşivi:BYA.
Başbakanlık Osmanlı Arşivleri Dairesi:BOAD.
Belge Nu:
Belge:B.
Belgelerle Ermeni Sorunu:BES.
Belgelerle Türk Tarih Dergisi:B.T.T.D.
Buyruldu Defteri:BD.
Cevdet Maarif:CM.
Cilt:c.
Cizye Muhasebesi:Cm.
Dâhiliye Mektubî Kalemi :DH.MKT.
Dâhiliye Nezareti :DH.

Dâhiliye Nezareti Emniyet-i Umumiye 3. Şube :DH. EUM. 3.ŞUBE.
Dahiliye Nezareti Emniyet-i Umumiye 5.Şube Müdüriyeti:DH.EUM.5.Şb.
Dâhiliye Nezareti Emniyet-i Umumiye Asayiş Kalemi :DH.EUM. AYŞ.
Dâhiliye Nezareti Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti :EUM..
Dahiliye Nezareti Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti Asayiş:DH.E.UM.AYŞ.
Dâhiliye Nezareti Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti Seyrüsefer Kalemi:
DH.EUM.SM.
Dâhiliye Nezareti İdare-i Umumiye Belgeleri:DH. İUM..
Dâhiliye Nezareti İrade-i Umumîye Müdüriyeti:DH.İ.UM.
Dâhiliye Nezareti Kalem-i Mahsus Müdüriyeti :DH. KMS.
Dahiliye Nezareti Muhaberât ve Tensikât Müdüriyeti Belgeleri: DH.EUM.MTK.
Dâhiliye Nezareti Muhaberat-ı Umumiye Nezareti:DH.MUI.
Dahiliye Nezareti Şifre Kalemi:DH.ŞFR.
Dâhiliye Nezareti Tezkeresi:DNT.
Dâhiliye Nezareti Umûr-ı Mahalliye-i Vilâyât Müdüriyeti Belgeleri:
DH.UMVM.
Dahiliye Nezareti Sicill-i Ahval Defteri:DH.SAİD.
Dâhiliye Nezareti Şifre Kalemi:DH.ŞFR.
Dâhiliye Nezareti:DH.
Dahiliye Siyasî Evrakı :DH.SYS.
Dahiliye Nazareti İdare:DH.İD.
Dahiliye Nezareti Asayiş Şubesi:DH.EUM.AYŞ.
Dâhiliye Nezâreti Emniyet i Umûmiyye Müdüriyeti Umûm:DH.EUM.EMN.
Dâhiliye Nezâreti Mektubî Kalemi:DH.MKT.
Dahiliye,Muhaberat-ı Umumiye İdaresi:DH.MUI.
Devlet İstatistik Enstitüsü:DİE.
Dosy:D.
Dosya Usulü İrade Tasnif :DUİT.
Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti:EUM
Ermeniler Kataloğu:EK.
Erzurum Ahkâm Deferi:EAD.
Evrak No:Ev.no.
Evrak:e.
Fihrist:F.
Genelkurmay Askeri Tarih Ve Stratejik Etüt Başkanlığı:ATASE
Gömlek:G.

Hâriciye Arşivi:HA.
Hariciye Nezareti Siyasi Kısım Evrakı:HR.SYS.
Hariciye Nezareti Tercüme Odası:HR.TO.
Hariciye Nezareti:HN.
Hariciye Siyasi :HR.SYS.
Hâriciye Siyasî Harb-i Umûmî:HSHU.
Hariciye Umumi:HU.
Harp Tarihi Vesikaları Dergisi:HTVD.
Hatt-ı Humayun :HH:
Hatt-ı Humayun:HH.
Hukuk Müşavirliği İstişare Odası :HR.HMŞ.İSO.
Hukuk Müşavirliği Kalemî :DH.HMŞ.
Hukuk Müşavirliği Odası:HM. İO
İdâre:İ.
İdâre-i Umumiye:DH.İUM.
İdarî Kısım :DH.İD.
İrâde Dahiliye:İ.DH.
İrâde Hususi:İ.Hus.
İrade Maarif:İ.MF.
İradeler Adliye ve Mezahib:İ.AZN.
Kalem-i Mahsûs Müdüriyeti:DH.KMS.
Karton:kr.
Katalog:KTLG.
Kısım No:K.Nu.
Kısım:K.
Klasör:KLS
Kodu:Kd.
Kr. karton
Kutu:KT.
Mebânî-i Emîriye ve Hapishâneler Müdüriyet-i :DH.MB.HPS.
Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi :MMZC
Meclis-i Vükela Mazbataları:MVM.
Mektubî Kalemî Mühimme Kalemî :A.MKT.MHM.
Muhaberât-ı Umumiye İdaresi:DH.MUİ.
Mühimme Defteri:MD.
Mütareke :MÜ

Müteferrik Tercüme:MT.

Numara: Nr.

Orijinal: Orj.

Osmanlı Belgelerinde Ermeniler Kataloğu:OBEK.

Osmanlı Belgelerinde Ermeniler: OBE.

Paris Türk Büyükelçiliđi Arşivi:PTBA.

Perakende Evrakı Yâveran ve Maiyet-i.Seniyye Erkân-ı Harbiye Dairesi:
Y.PRK.ASK.

Rusya Askeri Tarih Devlet Arşivi:RGVIA

Sadâret Mektubî Kalemi Meclis-i Vâlâ:A.MKT.MVL.

Sadaret Mektubî Kalemi Umum Vilayet Yazışmalarına Ait Belgeler:
A.MKT.UM.

Sadaret Mühime Kalemi Evrak:A.MKT.MHM..

Siyasî I:S.I.

Siyasî II :S.II.

Siyasî III:S.III.

Siyasi Kalemi:SYS.

Siyasî Kısım :DH.SYS.

Şifre Kalemi :DH.ŞFR.

Şifre: ŞFR

Şube:Şb.

Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü,Kuyud-u Kadime:TKGM.KK.

Tapu Tahrir Defterleri:TTD.

Tasnif Kodu:TKd.

Tercüme :T.

Tercüme Hukuk:TH.

Tercüme Siyasî:TS.

Yaveran ve Maiyyet-i Seniyye Erkan-Harbiye Dairesi:Y.PRK.MYD.

Yıldız Esas Evrakı:YEE.

Yıldız Esas ve Sadrazam Kâmil Paşa Belgeleri:Y.EE.

Yıldız Müfettişlikler ve Komiserlikler Tahrirâtı :Y.PRK.MK.

Yıldız Mütenevvi Maruzat Evrak:Y.MTV.

Yıldız Perakende Evrak Arzuhal ve Journaller:Y.PRK.AZJ.

Yıldız Perakende Evrak Askeri Maruzat:Y.PRK.ASK.

Yıldız Perakende Evrak Mabeyn Başkitabeti:Y.PRK.B K.

Yıldız Perakende Evrakı Posta ve Telgraf Nezareti Maruzatı :Y.PRK.PT.

ERMENİ SORUNUNA İLİŞKİN ARŞİV KAYNAKÇASI KILAVUZ ÇALIŞMASI

Yıldız Perakende Evrakı Tahrirat-ı Ecnebiye ve Mabeyn Mütercimliği: Y.PRK.TKM.

Yıldız Perakende Evrakı Umum Vilayet:Y.PRK.UM.

Yıldız Perakende Evrakı,Sadaret:Y.PRK.A.

Yıldız Perakende Mütenevvia Maruzat Belgeleri:Y.MTV.

Yıldız Perakende Umum Vilayetler:Y.PRK.UM.

Yıldız Perakende Askeri Maruzat Evrakı:Y.PRK.ASK.

Yıldız Perakende Evrakı Adliye ve Mezâhib Nezâreti Maruzatı: Y.PRK.AZN.

Yıldız Perakende Evrakı Mabeyn Başkitabeti:Y.PRK.BŞK.

Yıldız Sadaret Belgeleri :Y.PRK.A.

Yıldız Sadret Resmî

Yıldız Tasnifi Perakende Evrakı Dahiliye Nezareti Maruzatı:Y.PRK.DH.

Yıldız Tasnifi Perakende Evrakı Elçilik ve Şehbenderlikler Tahriratı: Y.PRK.EŞA.

Yıldız Tasnifi Perakende Evrakı Hariciye Nezareti Maruzatı:Y.PRK.HR.

Yıldız Tasnifi Perakende Evrakı Maliye Nezareti Maruzatı:YPRK.ML.

Yıldız Tasnifi Perakende Evrakı Müfettişlik ve Komiserlikler Tahriratı: Y.PRK.MK.

Yıldız Tasnifi Perakende Evrakı Tahrirat-ı Ecnebiye ve Mabeyn Mütercimliği: Y.PRK.TKM.

Yıldız Tasnifi Perakende Evrakı Umum Vilayetler Tahriratı:Y.PRK.UM.

Yıldız Perakende Evrakı Tahrirat-ı Ecnebiye ve Mabeyn Mütercimliği: Y.PRK.TKM.

Yıldız Perakende Yaveran ve Maiyet-i Seniyye Erkan-ı Harbiye Dairesi:Y.PRK.MYD.

YıldızMütenevvi Maruzat Evrak :Y.MTV.

YıldızPerakende Evrak Arzuhal ve Journaller:Y.PRK.AZJ.

Zabtiye Nezareti Tezkeresi:ZNT.

Zarf:Z.

TÜRK ARŞİVLERİNDEN ÖRNEKLER

Dağınık Mütenevvia

HR.SYS.2872/2,9-11,17; HR.SYS.84/83-1a; HR.SYS.84/83-3; HR.SYS.84/83-4; HR.SYS.2872/2,Belge no:34-55; HR.SYS.2872/2, Belge no:92-98; HR.SYS.2872/4, Belge no:100-113; HR.SYS.2872/2,Belge no:117-123.

Dahiliye 5.Şube Belgeleri:nr.2/59.

DH.EUM.SSM, nr.37/59; DH.KMS, nr. 28/26; DH.EUM.MTK, nr.80/29; DH.UMVM,nr.123/71;DH.MB.HPS,nr.154/27;M,nr.115/4;DH.ŞFR,50/210;DH.ŞFR,59/22 2;DH.ŞFR,77/47;DH.ŞFR.100/77;DH.ŞFR.102/302;DH.ŞFR.102/334;DH.ŞFR,Umum 1053,50/127;DH.EUM.2.Şb.74/37-1;DH.İUM.77-2/18-36

Sadaret Mektubî Kalemî Umum Vilayet Yazışmalarına Ait Belgeler (A.MKT.UM, nr.554/74.

Sadaret, Mühime Kalemî Evrakı (A.MKT.MHM, nr.616/11; nr.619/17; nr.657/23; nr.657/34; nr.657/45,nr.662/5.

Sadaret Mühime Kalemî Evrak (A.MKT.MHM,Dosya no:536,Gömlek no:18.

Y.PRK.MYD,Dosya no:17,Gömlek no:46.

Y.MTV,Dosya no:102,Gömlek no:11;Dosya no:153,Gömlek No:32.

Y.PRK. AZJ,Dosya no:31,Gömlek no:84

Y.PRK.ASK,Dosya no:110,Gömlek no:52.

Y.PRK.B K,Dosya no:43,Gömlek no:80.

Y.MTV,87/67;Y.MTV.233/80;Y.MTV.237/67

Y.A.HUS.279/54;Y.A.HUS.498/141;Y.A.HUS.501/65;Y.A.HUS.502/114;Y.A.HUS. 518/78;Y.A.HUS,266/44

Yıldız Esas ve Sadrazam Kâmil Paşa Belgeleri (Y. EE, nr. 136/ 96; Y. PRK. MK. nr.9/49; Y.PRK.ASK, nr.94/20; Y.PRK.BŞK.nr.43/98; nr.44/13;Y.PRK.PT, nr. 4/49;Y. MTV, nr. 87/67; Y.PRK. UM, nr.28/74; nr.63/53; nr.24/104; nr.46/19; nr. 58/61; nr. 52/62;Y.PRK.A,nr.8/66.

Hariciye Mütferrikası

Azalarının Divan-ı Aliye Sevklere Hakkında Beşinci Şubece İcra Kılınan Tahki-
kat,

Buyruldu Defteri, c.1,Devre:3,İçtima Senesi:5, TBMM,1993.

Mühimme Kalemî A Dersaadet Devre:3,İçtima Senesi:3, TBMM,1992.

Meclis-i Ayan Zabıt Ceridesi,c.2, Devre:3, İçtima Senesi:4 (5 Mart 1334-31
Mart

ERMENİ SORUNUNA İLİŞKİN ARŞİV KAYNAKÇASI KILAVUZ ÇALIŞMASI

Meclis-i Mebusan Encümen Mazbataları ve Levayih-i Kanuniye (1332-1333),

Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi,c.1,Devre:3,İçtima Senesi:1, (1 Kanunuevvel

Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, c.1,Devre:3, İçtima Senesi:3, (1 Teşrinisani

Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi,c.1, Devre:3, İçtima Senesi:4, (1 Teşrinisani

1333

Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, Said Halim ve Talat Pahsalar Kabineleri

Mühimme Kalemî Muzır Gazete

Mühimme Kalemî Müteferrik

Meclis-i Vükelâ Mazbataları MV.217/137

Zaptiye Nezareti Belgeleri ZB,31/82-1

Revan Tapu Tahrir Defteri

3.Kolordu Kumandanlığının Sivas Vilayetine yazdığı 18 Şubat 1920 tarih ve 744 sayılı yazı, TİTEA,KT.no 18,B.no 19.

Arşiv Belgelerine Göre Kafkaslarda ve Anadolu'da Ermeni Mezalimi, c.I,II, III, IV, Ankara,1995-1998,BDAGM.Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Yayınları.

Arşiv Belgeleriyle Ermeni Faaliyetleri 1914-1918,2005,C.I-II, Genelkurmay ATASE ve Genelkurmay Denetleme Başkanlığı Yayınları, Ank., C.I:717,s,C.II:653 s.

Askeri Tarih Belgeler Dergisi, Ermeni Belge.Özel Sayı:2-3,81,83,Genelkurmay ATASE.

Askeri Tarih Semineri Bildirileri I,-25 Ekim 1995-İstanbul, Ankara,1996,s.144 vd.

ATASE, Arşiv Nu:1-2,KLS,2818,D.59,F.1-32,1-33.(4/17);Arşiv Nu:1-1, KLS, 44, D.207,F.2-1,2-2.(1/139);

Arşiv Nu:1-131,KLS,2287,D.13,F.3.(3/103);Arşiv Nu:1-131,KLS,2287,D.32-12, F. 6-2,6-3.(1/59); Arşiv Nu:1-131, KLS, 2703, D.308, F.23-1.(2/5); Arşiv Nu:1-2, KLS, 361, D. 1030 (1445), F.1. (1/147); Arşiv Nu:1-2,KLS,361,D.1445,F.1-3.(2/129);Arşiv Nu:1-2,KLS,361,D.1445,F.3.(4/31);Arşiv Nu:1-2,KLS,361,D.1445,F.3-1.(4/35);Arşiv Nu:1-2,KLS,361,D.1445,F.3-3.(2/151);Arşiv Nu:1-2,KLS,483, D.1893, F.1.(2/121); Arşiv Nu:1-2, KLS,521,D.2029,F.2.(2/33); Arşiv Nu:1-2,KLS,528,D.2061,F.21,21-18. (2/61); Arşiv Nu:1-2,KLS,361,D.1445,F.15-22,15-23.(1/1845);Arşiv Nu:4-3641, KLS, 2820, D.69,F.3-45,3-46. (2/109); Arşiv Nu:4-3671,KLS,2811,D.26,F.23-1.(2/1); Arşiv Nu:4-3671,KLS,2818,D.59,F.2-23,2-24.(1/31);Arşiv Nu:4-3671,KLS,2818,D.59,F.2-54. (1/47); Arşiv Nu:4-3671,KLS,2820,D.69,F.1-15.(2/25);Arşiv Nu:4-3671,KLS, 2820, D.69, F.3-26.(2/97); Arşiv Nu:4-3671,KLS,2820,D.69,F.3-52.(2/113); Arşiv Nu: 4-3671, KLS,2820, D.A-69, F.3-6.(1/125); Arşiv Nu:4-3671, KLS, 2835, D.127, F.1-11. (2/139); Arşiv Nu:4-3671, KLS, 2947, D.628, F.3-4. (1/121).

ATASE, Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi Kafkas Cephesi, C.II. Küba'da Ermeni Zulmü 125

ATASE, I. Dünya Savaşı Sırasında Ermenilerin Türklere Yaptığı Katliam, Fotoğraflar, Ankara, 2000.

ATASE, İstiklal Harbi (İSH) Kataloğu.

ATASE,KLS,1,D.126,F.95;KLS,152,D.376-681,F.9; F,9-1., KLS, 152,D.380-682, F.1-2;F,19-2,19-3;KLS,189,D.33-102,F.35;KLS,23,D.151,F.4,8 ;KLS,2490,D.(1) 2,F.49;KLS,251,D.7,F.7-41,7-42;KLS,2811,D.26,F.24-1;KLS,2811.D.26,F.15-1; KLS, 2905, D.433, F.5-24; KLS, 2921, D.159-510, F.1-17; KLS, 2921, D.511, F.1-17; KLS, 2921, D.511, F.1-18; KLS, 2921, D.511, F.1-24; KLS, 2921, D.511, F.1-37; KLS, 2921, D.511, F.1-55; KLS, 2922, D.515, F.3-1; KLS, 307, D.25-34, F.15; KLS, 318, D.1287, F.1-31; KLS, 340, D.406-1366,F.1-29.,KLS, 3916, D.11, F.3-135; KLS, 3916, D.11, F.3-2; KLS, 3916, D.11, F.3-3; KLS, 3916, D.11, F.3-39; KLS, 3916, D.11, F.3-41; KLS, 3916, D.11, F.3-42, 3-43; KLS, 3916, D.11, F.3-49; KLS, 3916.D.11, F.3-80; KLS, 3941, D.13, F.1-9, 1-23; KLS, 4838, D.287, F.51-2; KLS, 524, D.706-2044, F.13-2;KLS,525,D.1024,F.23;KLS,529,D,357-2067,F.1;KLS,532,D.2080,F.7,7-1; KLS, 593, D.5-139, F.38; KLS, 593, D.5-139, F.40.,KLS, 593, D.5-139, F.40-2 (12/13 Haziran 1920 Tarihli Telgraf Metni., KLS, 593, D.5-139, F.56; KLS, 594, D.9.140, F.42, 24; KLS, 594, D.9.140, F.65; KLS, 595, D.(1) 2, F.40-2., KLS, 597, D.(1) 2,F.53; KLS, 725, D.(1)2, F.28-3; KLS, 725, D.(1)2,F.30; KLS, 725, D.(1)2, F.31; KLS, 726, D.(1) 2,F.149; KLS, 726, D.(1)2,F.2; KLS, 726, D.6, F.83; KLS, 726, D.6, F.84; KLS, 872, D.II, F.13; KLS, 872, D.II, F.14; KLS, 872, D.II-3, F.12; KLS, 93, D.169-337, F.23;KLS,93,D.169-337,F.25-1;KLS,946 D.4.5,F.80,88;KLS,946,D.4-4,F.(65) 9, 169; ATASE, KTLG, 10a, KT.570, G.50, Sıra:4345, B.50-2;, KTLG, 10a, KT.578, G.105, Sıra:1019, B.105-1; KTLG, 10a, KT.613, G.45, Sıra:1062, B.45-2; KTLG, 10a, KT.613, G.96, Sıra:1886, B.96-1.128; KTLG, 10a, KT.614, G.4, Sıra:2178, B.4-1; KTLG, 10a, KT.615, G.25, Sıra:4560, B.25-1, 25-2; KTLG, 10a, KT.615,G.42, Sıra: 5423, B.42-1, 42-2; KTLG, 10a, KT.615, G.55, Sıra:5874, B.55-1, 55-5; KTLG, 132, D.611, F.5.6-2, 27, 47; KTLG, 136, D.626, F.41-10, 42; KTLG, 13a, KT.911, G.17, Sıra:3913, B.17-1, 17-2,17-3,17-4; KTLG, 16b, KT.1167, G.127, Sıra: 9041, B.127-1;KTLG,1848 D.99,Fon:001-68;KTLG,2,KT.33,G.10,Sıra:2020,B.10-1;KTLG, 2, KT.33, G.46, Sıra:2774, B.46-1; KTLG, 2, KT.50, G.111, Sıra:134, B.11-2; KTLG, 2673, D.177, F.15; KTLG, 2922, D.512, F, 017; KTLG, 2922-D.512-F.017-04;KTLG,3632,D.136 F.003;KTLG,3632,D.136 F.003-01.,KTLG,3632-D.136-F.004; KTLG, 3632-D.136-F.006; KTLG, 3632-D.136-F.006a; KTLG, 3632-D.136-F.009; KTLG, 3632-D.136-F.012; KTLG,3632-D.136-F.013; KTLG, 3632-D.136-F.013a; KTLG, 3632-D.136-F.021; KTLG, 3632-D.136-F.021-02; KTLG, 3632-D.136-F.028-04; KTLG, 3632-D.136-F.029-04; KTLG, 3632-D.136-F.042; KTLG, 3663, D.129-276 F.003-01; KTLG, 378, D.1505, F, 30; KTLG, 400, D.1575, F, 003-10; KTLG, 4334,

ERMENİ SORUNUNA İLİŞKİN ARŞİV KAYNAKÇASI KILAVUZ ÇALIŞMASI

D.573a, F, 237-024; KTLG, 7c, KT.349, G.25, Sıra:13728, B.25-1,25-2,25-3; KTLG, 8c, KT.393,G.197,Sıra:11949,B.197-1,197-2; KTLG.10a, KT.570, G.50, Sıra:4345, B.50-1,50-1a.

ATASE, No.1-B5, KLS, 1879, D.B1,89;

ATASE, Yıl:32, S:83, Mart 1983.

ATAŞE Arşivi, Numara 1/1, KLS, 13, D.63, F, 16

ATBD, Sayı:76,B.No:1645.

ATBD, Sayı:81 (Aralık 1982), B.No:1871; B.No:1850;B.No:1851; B.No:1857; B.No:1880; Sayı:83, B.No:1941; Sayı:86, Nisan 1987, B.No:2061; Sayı:81, Aralık 1982, s.141-43.B.No:1830.

Ati, 22 Teşrin-i evvel 1334/22 Ekim 1918, No:285.

Azerbaycan Belgelerinde Ermeni Sorunu, 1918-1920,BDAGM.CADB'ğı Yay, No: 28, Ankara, 2001.

Azerbaycan Belgelerinde Ermeni Sorunu, Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Ankara, 2001.

B.T.T D.1968, №8.-S.32-33.

Bab-ı Ali DH.İskân-ı Aşair ve Muhacirin Müdüriyeti,Talimatname,30 Mayıs 1915,B.No:1916,ATBD,Mart 1983,Sa:83,s.131-133.

Balıkesir Şer'ıye Sicilleri No,693,694,695,696,697,698,699,703.

BOA.HH.Nr.6677-A.

Hattı Hümayun (BOA.HH. Nr,910;110.

DH.SYS,D.No:82,Sıra.No:2 Tarih: 1330.3.15; DH.ŞFR, D.100, Belge:81; BOA. DH. ŞFR, D.93, Belge:108.

DH. ŞFR, D.95,Belge:178;Hariciye Umumi,Umumi 10490,Hususi 102,Kr.124.

HR.SYS.2542-3/4-5,2542-5/38-40,2542-3/8-10;2554-4/62

İrade-i Hususi 1317,No:706-75,Tarih 29 Ş.1317

Meclis-i Vükelâ Mazbataları.

MVM., 10 Nisan 1334/1918,211/169.

OBEK, C.17,Sayı 23, Tarih:9 Ocak 1894, s.43; OBEK, C.17, Sayı 41, 19; OBEK, C.3, No:50, 22 Ocak 1879, s.200;

OBEK, C.3, Sayı 69, 11 Nisan 1879, s.984; OBEK, C.4, Sayı 12,17 ekim 1879, s.34; OBEK, C.6, Sayı 112,8 Aralık 1888, s.485.

Osmanlı Belgelerinde Ermeniler CİLT:1-33.

Rehberi, İstanbul, 2000.

TTD, no:111; TTD,no:166; TTD, no:23; TTD, no:453.

Y.MTV.436/3017

Yıldız Esas.E.I.K.No:35,E.No:232,Z.No:100,Kr.KT.No:102

Yıldız Perakende E.I,Sadaret(Y.PRK.A) 9/4.

Yıldız Saray-ı Hümayunu Baş kitabete Dairesi,No:7003.

Yıldız Arşivi Resmî Maruzat,D.No:115,Sıra:No:28,Tarih:26.10.1319

Başbakanlık Arşivi Osmanlı Belgeleri,EK,C.10,s.193.

Başbakanlık Yıldız Arşivi,Resm.75,No:236.H.1313 (1895).

Başkomutanlık Vekâletinden İçişleri Bakanlığına, 2 Mayıs 1915, B. No: 1830, ATBD, Aralık 1982, Sa:81.

BCA, D, 4923, Fon: Kd.: 30.10.0.0, Yer No: 258.735.1; D.1061-13, Fon: Kd.: 930.1.0.0, Yer No:5.80.1; D.1141, Fon: Kd.: 30.10.0.0, Yer No: 131.936.1; D.28-182, Fon: Kd.: 930.1, Yer No: 3.40.1; D.4314, Fon: Kd.:30.10.0.0, Yer no:247.671.4; D.435A1, Fon: Kd.: 30.10.0.0,Yer No: 258.735.1; BCA, Sayı: 2710, D, 86-20, Fon: Kd.: 30.18.1.1,Yer No:7.30.11; BCA, Sayı: 273, D.431-4, Fon: Kd.: 30.18.1.1, Yer No:1.15.9; BCA, Sayı: 713, D.49-2, Fon: Kd.: 30.18.1.1, Yer No: 2.17.39; BCA, Sayı: 731, Fon: Kd.: 30.18.1.1, Yer no: 2.38.18.

BD, Cm, 26639.

BDAGM, Azerbaycan Belgelerinde Ermeni Sorunu,1918-1920, Ankara, 2001.

BDAGM, Ermeni Komiteleri,1891-1895,Ankara, 2001.

BDAGM, Ermeniler Tarafından Yapılan Katliam Belgeleri, I, 1914-1919, II, 1919-1921, Ankara, 2001.

BDAGM, Osmanlı Belgelerinde Ermeniler 1915-1920, Ankara, 1994, s.68-69, B. No:71.

Belgeleri, DH.EUM.KLU 10/24, 1333.2a.21; Y, EE 37/37.

BEO A.MKT.MHM,637/23;655/16,Ca.1313;655/16,16 Ca.1313;657/45,12 C.1313; 658/14, 19 Ş.1313; 667/11,1 M.1313; 694/1,5 Z.1312; 694/6,9 L.1313; 695/13, 15 L.1311; 702/19,23 N.1313;733/1,20 Ş.1310;733/8,22 Ş.1310;733/28,13 N.1310; 749/5, 16 Za.1310.

BOAD. İH. (İH. 1276; CM.(CM. 6277, 1760, 4946, 2188; Cevdet Hariciye (CH). 3358,3813,374.

CM.4002,2359, İH.39,5852; İH.39,7448,8176.

İH.556, 14412; CM.2360; İH.5852, 12192; .CM.1296; HSHU, D.No:110/12-1,2

BOA.628,633,637, 681, 727, 895, 898, 901, 913 numaralı 9 adet Revan Tapu Tahrir Defteri.

A.DVN.MHM,MD,9/A/53; A.MKT, MHM.535/40; A.MKT.MHM, 653/3, 20.12.1898, HA.Tezkeresi.

A.MKT.MHM,653/4,01.06.1898,ZNT.

A.MKT.MHM,653/4,02.01.1898,Sadaret Tezkeresi.

A.MKT.MHM,653/4,03.01.1898,Avusturya Sefareti Muhtırası.

A.MKT.MHM,653/4,03.02.1898, Sadaret Tezkeresi.

A.MKT.MHM,653/4,04.11.1897, Avusturya Sefareti Takriri.

A.MKT.MHM,653/4,08.01.1898, Sadaret Tezkeresi.

A.MKT.MHM,653/4,11.12.1897; A.MKT.MHM,653/4,15.12.1897,DNT.

A.MKT.MHM,653/4,16.01.1898, Sadaret Tezkeresi

A.MKT.MHM,653/4,16.10.1897, DNT.

A.MKT.MHM,653/4,17.01.1898, Adliye ve Mezâhib Nezareti Tezkeresi.

A.MKT.MHM,653/4,21.10.1897, Adana Vilayeti şifre Telgrafi.

A.MKT.MHM,653/4,23.10.1897, HA.Tezkeresi.

A.MKT.MHM,653/4,27.10.1897, Adana Vilayeti şifre Telgrafi.

A.MKT.MHM,653/4,28.04.1898, Sadaret Tezkeresi.

A.MKT.MHM,653/4,29.10.1897, 04.11.1897,HA.Tezkereleri.

A.MKT.MHM,653/4,30.10.1897, Adana Vilayeti Şifre Telgrafi.

A.MKT.MHM,653/4,31.01.1898, Sadaret Tezkeresi

A.MKT.MHM,Mektubî Kalemi Mühimme Kalemi,701/27.

A.MKT.MHM.663/2;A.MKT.MHM.687/3.

A.MKT.MVL,Sadâret Mektubî Kalemi Meclis-i Vâlâ, 113/42.(22 C.1276).

BOA.Azınlık ve Yabancı Okullar Müfettişliği Yardımcısı ve Başkâtibi Mehmet Şükrü Bey'den Padişah Yüksek Makamına sunulan "Ermenilerin Türkiye Aleyhine Yaptıkları Propagandalar ve Ermenilerin Tezlerinin Çürütülmesi Hakkında Verdiği Rapor",Osmanlı Arşivi Yıldız Tasnifi Ermeni Meselesi, İstanbul, 1989, C.3, Kr.No:56, K.No:19, Z.No:143, E.No:123.

BEO, 1533, 134493, 11276, 10507.

BEO, Sadaret E.I (A.VRK. 817/40 (La Sivil Gazetesi'nin 18 Kanun-ı Sani 1918 tarihli nüshasından).

BEO, Umum No:340382;BOA.BEO.(BEO),Umum No:338597.

Buyruldu Defteri,Nu.5 s.44-57.

CRD,nr.1693

Yıldız E.1 no: Kısım-36, Zarf-152, E.no:131/41, Kr.no:8;Yıldız E.I, Zarf-156, iç no: 24 vø s.

Yıldız. E.I, D.no:Kısım-36,Zarf-152,no:131/41, Kr.no:8; OBE.(19.VII-15. VIII. 1895). İstanbul, 1991, s.X; BOA.Yıldız E.I, Z.no:15, iç no:24 vs.

DH, Şifre Kalemi, DH, ŞFR, nr.60/48

DH.MÜİ, 6-2/22,(1328 B 27/3 Ağustos 1910)HR.SYS.2555-4/26

DH.E.UM.AYŞ.(DH.E.UM.AYŞ) Kataloğu.

DH.EUM, 5/279; DH.HMŞ, 6-2/12-30; DH.KMS 49-1/85; DH.KMS, nr.49-2/50;53-1/56;53-2/30,104;53-3/15,64.

DH.SYS,nr.67/1-6.

DH.ŞFR,54/ 9,54/ 10,54/ 270-1,54/ 411,54-A/ 167,55/ 292,55-A/ 14,56/ 186,56/ 236,57/105,57/ 155,57/ 157-158,57/ 313,58/ 124,58/ 141,59/ 19,60/ 10,60/ 35,62/ 276,63/ 136,63/ 145 a,145 b,63/ 307,64/ 293,66/ 192,67/ 28,67/ 130,69/ 71,72/ 66,72/ 224,74/ 275,74/ 281,76/ 147,80/ 86,82/ 72,82/ 98;

DH.ŞFR,55/59;DH.ŞFR,63/37;DH.ŞFR,87/246;DH.ŞFR,87/258;

HR.SYS.MÜ.160-51-(01.06.1919);HR.SYS.HU.136-(21.06.1919);HR.SYS.MÜ.57/4-(21.06.1919); HR.SYS.HU.136-(18.07.1919);HR.SYS.HU.136-(19.07.1919); HR.SYS. HU.136(10.07.1919); HR. SYS. MÜ.57/ 4,(19.07.1919); HR.SYS.HU.136, (14.07.1919); HR.SYS.HU.136,(21.07.1919); HR.SYS.HU.136,25.07.1919); HR. SYS. HU. 136-(26.07.1919);HR.SYS.HU.136-(14.07.1919); HR.SYS.HU.136,(07.06.1919); HR.SYS.MÜ.57/4-(07.07.1919); HR.SYS.HU.136-(08.07.1919); HR.SYS.HU.137-(09.07.1919); HR.SYS.2878/27-(04.06.1920);HR.SYS.2556-1/171.(05.06.1920); HR. SYS. 2635-3/31(29.02.1920); DH.ŞFR, 92/196, 93/171, 94/56, 94/182, 96/15.